

Філософія**УДК 141.78:316.3: 316.4****DOI** <https://doi.org/10.5281/zenodo.17232014>**Сутнісні характеристики відчуження в постіндустріальному суспільстві****Дрозд Богдан Юрійович,**

аспірант кафедри філософії та політології,

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир,

Україна, <https://orcid.org/0009-0005-5724-7711>**Прийнято: 08.09.2025 | Опубліковано: 29.09.2025**

Анотація. Метою статті є аналіз сутнісних характеристик відчуження людини в умовах транзитивності розвитку постіндустріального суспільства. Для досягнення мети використовувались методи порівняльного та герменевтичного аналізу. Метод порівняльного аналізу використовується для порівняння суспільних процесів, форм та сфер відчуження людини в умовах постіндустріалізму та співставлення різних досліджень та підходів сучасних вчених до розуміння природи відчуження у сучасному світі. Метод герменевтичного аналізу було застосовано у процесі дефініції поняття «відчуження» у сучасній філософії, соціології та політології.

Відповідно до поставленої мети було з'ясовано, що пришвидшений розвиток інформаційних технологій в постіндустріальному суспільстві, призвів до поляризації між різними групами населення, зростання соціальної нерівності та появи нових форм та видів відчуження. В умовах постіндустріалізму більшість соціальних процесів стали фрагментарними, змінними та швидкоплинними.

Було встановлено, що зростання відчуження простежується, насамперед, у сферах екології, політики, трудових відносин і психологічного здоров'я». Користування соціальними мережами вплинуло на процес відчуження людини від суспільства, ізолюючи її у просторі віртуальної реальності. Окрім того, це вплинуло на розвиток депресії та тривожності серед їх юзерів. Тривала взаємодія користувачів між собою в просторі віртуальної реальності зробила спілкування людей кодифікованим, подібним до процесу торгівлі. Використовуючи інформацію з акаунтів юзерів соціальних застосунків, корпорації впливають на інтереси та поведінку користувачів. Це призводить до відчуження людини від власних бажань та почуттів, а відсутність стабільної невербальної комунікації у підсумку відчужує людину від соціуму. Поява гіг-економіки ще більше сприяє цьому процесу через заміну постійних робочих зв'язків на короткотермінові контрактні зобов'язання. Також встановлено, що людина в постіндустріальному суспільстві значною мірою відчужена від природи, проживаючи в умовах рукотворного штучного простору, де втрачається розуміння причинно-наслідкових аспектів взаємодії людини з природним середовищем.

Ключові слова: відчуження, ідентичність, соціальні мережі, віртуальний простір, гіг-економіка, постіндустріальне суспільство.

Essential characteristics of alienation in post-industrial society

Bohdan Drozd,

Postgraduate Student, Department of Philosophy and Political Science,

Ivan Franko Zhytomyr State University, Zhytomyr, Ukraine,

<https://orcid.org/0009-0005-5724-7711>

Abstract. *The purpose of the article is to analyze the essential characteristics of human alienation in the conditions of transitivity of the development of post-industrial society. To achieve the goal, methods of comparative and hermeneutic analysis were used. The method of comparative analysis is used to compare social processes, forms and spheres of human alienation in the conditions of post-industrialism and to compare various studies and approaches of modern scientists to understanding the nature of alienation in the modern world. The method of hermeneutic analysis was applied in the process of defining the concept of "alienation" in modern philosophy, sociology and political science.*

In accordance with the goal, it was found that the accelerated development of information technologies in post-industrial society led to polarization between different groups of the population, the growth of social inequality and the emergence of new forms and types of alienation. In the conditions of post-industrialism, most social processes have become fragmented, variable and fleeting.

It was found that the growth of alienation is traced, first of all, in the spheres of ecology, politics, labor relations and psychological health. "The use of social networks has influenced the process of alienation of a person from society, isolating him in the space of virtual reality. In addition, this has influenced the development of depression and anxiety among their users. The long-term interaction of users with each other in the space of virtual reality has made people's communication codified, similar to the process of trade. Using information from the accounts of users of social applications, corporations influence the interests and behavior of users. This leads to the alienation of a person from his own desires and feelings, and the lack of stable non-verbal communication ultimately alienates a person from society. The emergence of the gig economy further contributes to this process by replacing permanent work relationships with short-term contractual obligations. It has also been established that a person in a post-industrial society is largely alienated from nature, living in conditions of man-made artificial space, where understanding of

the cause-and-effect aspects of human interaction with the natural environment is lost.

Keywords: *alienation, identity, social networks, virtual space, gig economy, post-industrial society.*

Постановка проблеми. Життя сучасної людини докорінно змінилось, порівняно з другою половиною ХХ століття. Розпад СРСР став каталізатором закінчення холодної війни та інтенсифікації процесу глобалізації світу. Капіталістичні відносини стали домінантними у сучасному світі. Це вплинуло на побут, суспільні відносини, політичні зміни у різних державах світу. Поява мобільних телефонів та соціальних мереж поглибили процеси економічної та культурної глобалізації. Життя людей у різних куточках світу стало однотипним. Підліток у Токіо у своїх вподобаннях та переживаннях став схожим на підлітка з Софії чи Венеції. Глобальна мережа Інтернет стерла відмінності між ними, нав'язавши подібні, стереотипізовані інтереси та бажання. Людина виявляється постійно інтегрованою у простір віртуальної реальності. На зміну живому спілкуванню прийшло віртуальне листування, яке лише погіршує навички соціальної комунікації. Соціальні мережі стали напрочуд ефективним інструментом у руках корпорацій та політичних сил для маніпуляції над їх користувачами. В таких умовах в постіндустріальному суспільстві ще більш гострою стала проблема товарного фетишизму. Люди перетворились на товари, які відчужені від самих себе, інших людей та реальності, в якій вони живуть.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутнісні характеристики відчуження у постіндустріальному суспільстві досліджувались через призму робіт Карла Маркса, Жана Бодрійяра, Френсіса Фукуями, Зігмунда Баумана, Річарда Сеннета та ін. Німецький мислитель Карл Маркс одним з перших використав термін відчуження, для позначення процесу відчуження робітника

від результатів власної діяльності, взаємозв'язку з іншими робітниками і, зрештою, відчуження людини від самої себе [9]. Продовжуючи ідеї Карла Маркса, французький філософ Жан Бодрійяр досліджував як уречевлення суспільних відносин впливає на процес відчуження людини від суспільства [5].

Вплив глобалізації та капіталізму на відчуження людини у контексті швидкоплинності та фрагментації буття сучасної людини досліджували Зігмунд Бауман, Річчард Сеннет, Наталія Ковтун, Ірина Панчук, Леся Угрін, Роман Іващенко, Девід Гарві та Ненсі Фрейзер. На їх думку, сучасний капіталістичний лад робить людські відносини кодифікованими, а людей відчуженими один від одного [21, 22]. Американський дослідник Річчард Сеннет вбачав у сучасній економічній моделі швидкоплинних контрактів втрату людиною постійних соціальних зав'язків [24]. Українські дослідниці Наталія Ковтун та Ірина Панчук у своїй статті «Відчуження людини від професії як актуальна проблема сучасної філософії» дослідили що людина в умовах постіндустріального суспільства піддається відчуттю професійного відчуження через швидкоплинність та змінність процесу технологічного розвитку [10, с. 102]. Ці зміни у суспільній взаємодії сприяли розвитку політичного відчуження та кризи ідентичності у державах західного світу. Українські вчені Леся Угрін та Роман Іващенко визначили теоретичні аспекти процесу політичного відчуження та резюмували його як небажання реалізовувати людиною власний потенціал [14, с. 351]. Крім того, Френсіс Фукуяма у своїй праці «Ідентичність: Потреба в гідності й політика скривдженості» досліджує взаємозв'язок проблеми мігрантів і світового тероризму у відношенні до відчуження людини від суспільства. [15].

Дослідження впливу соціальних мереж та сучасних інформаційних технологій на процес формування відчуження здійснюється через призму аналізу праць Бьюнг-Чул Хана, Шошани Зубофф, Джарона Ланье. Ці

дослідники зосереджують свою увагу на відчуженні сучасної людини від власних бажань, втраті сенсовності праці та її результатів, втраті власної ідентичності та природи, психологічних проблемах, пригніченні людини зі сторони держави та суспільних інститутів [6, 12]. Серед українських вчених напрацювання в межах даної проблематики мають такі вчені як Тетяна Пода, Наталія Бугайова та Амма Алефтіна. У своїй праці «Віртуальні мережеві спільноти: проблема відчуження» Тетяна Пода аналізує вплив простору віртуальної реальності та соціальних мереж на процес відчуження [13, с. 51]. Дослідниця доводить що соціальні мережі з їх прописаними алгоритмами управління інформаційними потоками трансформують ідентичність людини та впливають на викривлення розуміння взаємозв'язку між реальним та віртуальним. До схожих висновків приходить Амма Алефтіна у своїй статті «Сутнісні характеристики віртуальної реальності як простору відчуження людини.». На думку авторки, тривала присутність у просторі віртуальної реальності негативно впливає на функціонування людини у реальному житті. Тривала симуляція активної комунікації не дозволяє людині виробити ефективні практики вирішення соціальних викликів [1, с. 97].

В свою чергу психологічні аспекти процесу відчуження людини в епоху індустріалізму й постіндустріалізму досліджують Андерс Гансен, Кіт Кемпбел, Джин Твендж, Віктор Франкл та Інесса Візнюк. У свої працях вчені досліджують як сучасний віртуальний простір та капіталістичний лад впливають на людину. Українська науковиця Інесса Візнюк дійшла до висновку що особистісне відчуження літніх людей сприяє виникненню іпохондричних розладів [7, с. 260]. Її шведський колега Андерс Гансен визначив що соціальні мережі сприяють розвитку проблем зі сном, соціальною взаємодією та виникненню депресивних розладів [2].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження, пов'язані з процесом відчуження, мають тривалу історію та

багато напрацювань. Однак в епоху постіндустріалізму цей процес зазнає швидких та ґрунтовних трансформацій кожні декілька років. Поява простору віртуальної реальності, штучного інтелекту та трансформація наявних економічних систем стимулюють виникнення нових форм відчуження, які залишаються поза увагою вчених, хоча впливають на різні сфери людського буття. Не до кінця в сучасній філософській парадигмі залишається дослідженням взаємозв'язок процесу відчуження людини та соціальних мереж, простору віртуальної реальності, проблема ідентичності і його вплив на психологічне здоров'я.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є аналіз сутнісних характеристик відчуження людини в умовах транзитивності розвитку постіндустріального суспільства. Відповідно до мети поставлені такі завдання: 1) здійснити концептуалізацію підходів до проблеми відчуження в ситуації постіндустріалізму; 2) розкрити атрибутивні ознаки, сфери та форми відчуження людини в постіндустріальному суспільстві; 3) проаналізувати вплив відчуження на психологічне здоров'я людини та її духовне світовідчуття в умовах постіндустріалізму.

Дискусії та результати дослідження. Початок ХХІ століття охарактеризується зміною соціальних, політичних, технологічних та економічних умов життя людини. Капіталізм утвердився як домінантний суспільний лад у світі після закінчення холодної війни. Його поглиблення та укорінення стало причиною розвитку процесу відчуження. Оскільки сучасний світ перебуває в процесі постійних змін та трансформації, процес відчуження отримує різні інтерпретації у дослідженнях різних науковців.

Тому, в контексті нашого дослідження ми використовуватимемо термін «відчуження» як «соціальний процес, що характеризується перетворенням діяльності людини та її результатів на самостійну силу, яка панує над нею і стає для неї ворожою» [8].

Кінець XX століття ознаменувався пришвидшеними темпами глобалізації. Її причинами стали поглиблення економічних взаємозв'язків між державами та розвиток інформаційних технологій. Утвердження капіталізму у колишніх державах комуністичного блоку вплинули на процес пришвидшення науково-технічного прогресу чим розширило сфери відчуження серед людей. Глобалізований світ зробив всі держави та людей взаємопов'язаними між собою. Аборигени з тропічних джунглів стали такими ж користувачами соціальних мереж, як і жителі технологічно розвиненого Сан-Франциско. Товари від світових брендів лежать на полицях більшості магазинів нашого світу. Глобалізація поширила капіталістичний лад у всіх куточках нашої планети, а разом з ним поглибила процес відчуження від результатів власної праці та самих себе. Ще в XIX столітті Карл Маркс охарактеризував вплив капіталізму на процес відчуження виділивши п'ять стадій відчуження людини від суспільства: відчуження від результатів праці, відчуження від процесу праці, відчуження від самої себе та відчуження від суспільства. [4]. В умовах постіндустріального суспільства вони поширюються через механізми глобалізації на увесь світ.

У зв'язку з цим польсько-англійський філософ Зігмунд Бауман розробив концепцію «рідкої сучасності» [3, 4]. У ній філософ окреслив швидкоплинність, фрагментарність та змінність процесів у сучасному суспільстві. Людина капіталістичного світу страждає від відсутності стабільних соціальних зв'язків. А глобалізований простір зробить сучасну людину ще більш відірваною від національної ідентичності, традиційних спільнот та чітко окреслених соціальних ролей. Такі зміни у суспільних структурах вплинули на зміну соціальних векторів розвитку політики різних держав світу.

Відчужені від нації, традиційного суспільства, соціального класу та конкретних соціальних ролей, люди в таких умовах почали все більше

голосувати за тих, хто представляв їх локалізовану ідентичність, на противагу загальному суспільному запиту. Нова криза ідентичності призвела в сучасних умовах до зміни політичного вектору у різних державах Європи та світу [15, с. 79]. Поступово більшість голосів на виборах у різних країнах світу отримували представники правих політичних сил. Відчужені від політичного реального життя американські фермери з часом почали голосувати за Дональда Трампа. Часто їх виборчі голоси були викликані бажанням зберегти свій традиційний спосіб життя та донести свою позицію до ліберального населення великих міст США [15, с. 90]. В той же час в Європі, почали відбуватись схожі політичні процеси. Були також і інші причини для розвитку кризи. З одного боку, це провальний процес інтеграції мігрантів у суспільні структури держав Європи, який змінив ставлення широких суспільних мас до політики толерантності.

З другого боку, мігранти які вже проживали на території держав Європи, закономірно відчували власну відчуженість від суспільств західних країн, що часто стимулювало їх вступати в ряди різних терористичних організацій: ІДІЛ, Аль-Каїда та ін. [15, с. 74]. Як пише американський філософ Френсіс Фукуяма у праці «Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості», в сучасних умовах проблемою падіння довіри до сучасних демократій стає потреба людей у відчутті власної гідності [15, с. 25]. А локалізовані ліберальні групи часто нехтували відчуттям гідності значних суспільних мас, зображаючи їх переважно у негативному світлі. Цим же філософ пояснює прихід правих популістів до влади в багатьох країнах світу.

На нашу думку, проблема має більш комплексний характер і прямо пов'язана з процесом відчуження. На сьогодні в суспільствах західного світу існує криза ідентичностей, коли людина відчужена від самої себе і не може зрозуміти, хто вона. У різних сферах соціального життя вона грає десятки ролей. Навіть процес купівлі товарів «розділяє» людину на дві окремі

особистості – той, хто купує річ в один клік, та той, хто оплачує цю річ, коли приходить термін розраховуватись за кредит. Перший щасливий та відчуває задоволення від процесу покупки, інший засмучений та часто вже не розуміє цінності власної покупки. Жан Бодрійяр описав це як систему замкнутого циклу речей [17]. У ній всі первинні функції замінюються на вторинні замітники. Замість кохання культивується короткотривалий роман, а щастя підмінюється задоволенням. Культ продуктивності та швидкий ритм життя змушують людину брати на себе багато додаткової відповідальності, яка поступово стирає її власні потреби та бажання, накладаючи на неї різні соціальні ролі та непомірні обов'язки. Якщо у традиційних суспільствах відповідальність особи поширювалась переважно на сім'ю чи групу, то в сучасному капіталістичному суспільстві людина залишилась один на один з цілим рядом цих відповідальностей.

Жахиття неспровокованої російської агресії проти України в останні десятиліття ще раз засвідчило, що в умовах граничної ситуації, за Карлом Ясперсом, людина схильна повертатись до традиційних інститутів [19]. Часто вона припиняє цікавитись збагаченням та орієнтується на гуманістичну взаємодію з суспільством. Багато людей їдуть до сімей у села, зростає рівень довіри до держави, формується загальний суспільний консенсус у багатьох питаннях. Часто лише в умовах екзистенційної загрози для існування людина знаходить сенс власного буття. Натомість в ситуації мирного часу більшість людей живе з відчуттям безсенсовності існування. Їх життя зазвичай є набором хаотичних тимчасових дій. Віктор Франкл розглядає саме втрату сенсу як основну проблему сучасної цивілізації. Оперуючи поняттям «невроз вихідного дня», мислитель показував нерозуміння сучасною людиною власних бажань та реальних потреб [20].

Глобалізований простір не лише призвів до відриву людини від її традиційних структур, а й змінив культуру взаємовідносин у капіталістичному

суспільстві. Досліджуючи феномен відчуження в капіталістичному суспільстві масового споживання в умовах неоліберальної глобалізації, Ненсі Фрейзер приходять до висновку, що відносини в ньому стають жорстко кодифікованими [21, 22]. А тому теорія «товарного фетишизму» Карла Маркса стає актуальною в сучасних умовах, коли більшість аспектів життя людини стають об'єктами капіталістичної експлуатації. На місце гуманізму приходять холодний розрахунок. В багатьох випадках нав'язане капіталізмом відчуття свободи є ширмою для експлуатації людини, яка добровільно потрапляє у рабство капіталу. У зв'язку з цим американський соціолог Річард Сеннет звертає увагу людей на негативний вплив сучасної економічної моделі, яка у своєму розвитку погіршує статичні соціальні зв'язки між людьми [24]. На його думку, сучасна економічна модель зорієнтована на розвиток швидкоплинних тимчасових контрактів, завершивши які людина швидко переходить до наступних тимчасових контрактів. Постійна зміна роботи і місць роботи негативно впливає на вироблення людиною статичних соціальних зав'язків. Поява гіг-економіки поглиблює процес відчуження людини від суспільства. Інші люди починають сприйматись лише, як товари, які приносять прибуток. Людина залишилась наодинці з собою.

В інформаційній сфері заміником живого спілкування стали соціальні мережі. Всього за 20 років смартфони перетворились на невід'ємну частину життя усіх людей у світі. Соціальні мережі втруtilись в суспільні структури і ще більше відчужили людину від соціуму, створивши невидиме криве дзеркало між людиною та світом. Шведський психіатр Андерс Гансен для обґрунтування цієї тези наводить приклад експерименту, в якому вчені перевіряли соціальну взаємодію між тваринами та вплив рівня серотоніну в крові на підвищення статусу самців мавп у ієрархії групи [2, с. 104]. Коли деяким самцям вчені штучно вводили антидепресанти, їх рівень серотоніну виростав і вони поступово ставали альфами у своїй групі. На здивування

вчених минулий альфа-самець не проявляв агресії до нового лідера групи, а покірно приймав зміну соціальної ролі. Після цього рівень його серотоніну значно зменшувався в порівнянні з минулими показниками. Вчені вирішили піти ще далі та встановили між альфа-самцем та іншими членами групи дзеркало. Альфа міг бачити усіх членів зграї, в той час як вони його ні. Коли він намагався подати іншим членам групи певні невербальні сигнали, він не отримував на них відповіді. Це, в свою чергу, вплинуло на падіння рівня серотоніну в крові, а відповідно і на соціальне становище самця в групі. Отже, той хто має високий рівень серотоніну, бажає щоб це помічали інші. Якщо цього не відбувається, він поступово втрачає свій статус. В природному середовищі, коли альфа втрачає свій статус, він виходить з соціального життя, щоб не створювати конкуренцію для свого наступника. Через низький рівень серотоніну мавпа стає пригніченою, депресивною та здається виснаженою.

Коли з'явилися мобільні телефони та соціальні мережі, люди припинили використовувати невербальну комунікацію, що погіршило наше розуміння інших людей та розуміння власної ієрархії в соціумі [2, с. 105]. Людина стала ніби альфою, яку помістили за дзеркало і її рівень серотоніну різко впав. В свою чергу це вплинуло на зростання стресу та тривожності. Особливо людина страждає, коли у соціальних мережах вона зіштовхується з великою кількістю нібито успішних людей і починає інстинктивно порівнювати їх з собою. Таке порівняння немає нічого спільного з реальністю та змушує відчувати себе менш успішним, красивим чи здібним. В одному з наведених Андерс Гансеном досліджень з вибірки, яка становила 1500 чоловіків, 70% визнали, що «Instagram» погіршив їх ставлення до власного тіла [2, с. 107]. Соціальні мережі викривлюють наше розуміння оточуючого світу, заводячи нас у сферу віртуальної реальності, де наше спілкування з іншими людьми втрачає свою повноту та корисність. Так звані «дзеркальні нейрони», які розвиваються під час особистого спілкування напругу відповідають за відчуття емпатії.

Психологи Джин Твендж і Кіт Кемпбелл, досліджуючи поведінку молоді, говорять про справжню «епідемію нарцисизму» та падіння емпатії [2, с. 113]. Крім того, соціальні мережі впливають на зростання рівня депресії, безсоння, тривожності сучасної людини.

Окрім негативного впливу на здоров'я людини, соціальні мережі використовуються корпораціями для збору інформації про людей, щоб використовувати її для продажу товарів чи послуг. У праці «Епоха спостережуваного капіталізму» Шошана Зубофф досліджувала, як зібрана інформація з соціальних мереж дозволяє різним компаніям продавати свої продукти та стимулювати користувачів до необхідних для них дій [25]. Людина, відчужена від власних бажань, стає легкою здобиччю для пропаганди. Джарон Ланьє звернув увагу на те, як соціальні мережі вплинули на перебіг виборів 2016 року в США [12, с. 141]. Російська агентура використовуючи рекламні механізми «Facebook» та «Twitter» змогла вплинути на свідомість пересічних виборців [12, с. 142]. Соціальні мережі перебирають на себе функцію вибору та вподобань людини, нав'язуючи їй товари, бажання, інтереси та цінності. До соціального відчуження додається відчуження людини від самої себе та об'єктивної реальності. Розвиток технологій у сфері штучного інтелекту може в подальшому призвести до виникнення нових форм відчуження. Якщо вже сьогодні у людини погіршується пам'ять через постійне використання гугл пошуку, то завтра машина замінить людині власне мислення і почне повноцінно контролювати її поведінку.

Основним фактором впливу інформаційних технологій на відчуження людини стає «розмивання» людини у просторі постійного інформаційного потоку. В глобальній мережі Інтернет людина втрачає власне обличчя, інтереси, особистість та перетворюється на керовану технологіями маріонетку. Корейсько-німецький філософ Бьонг-Чул Хан окреслив ці процеси в своїй праці «Суспільство Втоми». На думку вченого, інформаційні

технології стають основною причиною масштабування відчуження людини [18].

В умовах постіндустріалізму деякі дослідники виділяють в окрему форму екологічне відчуження. Так, Тімоті Мортон вважає, що сучасний соціум створив на противагу живій природі власну штучну природу [23]. Людина почала сама впливати на оточуюче середовище, переставши залежати від нього. Навіть біологічні ритми у людини стали порушеними через застосування штучного світла від телефонів та ліхтарів. Наслідком відчуження людини від природи стає екологічна криза. Оскільки людина більше не бачить причинно-наслідкових зв'язків у взаємодії з природою, вона перестала розуміти власний вплив на оточуюче середовище, що може негативно вплинути на майбутнє людства.

Висновки. Початок ХХІ століття охарактеризувався поглибленням процесу глобалізації та розвитку інформаційних технологій, що стимулювало появу та трансформацію різних сфер та видів відчуження. Процес глобалізації призвів до відчуження людини від традиційних інституцій суспільства. Становлення капіталізму як домінантного суспільного ладу у світі уніфікувало економічні прояви відчуження серед різних народів світу та призвело до кодифікування людських відносин.

У більшості держав західного світу розвивається процес політичного відчуження. Це пов'язано з тим що громадяни відчують відрив між діяльністю своїх політичних представників та вирішенням реальних викликів сьогодення. Яскравим проявом політичного відчуження стала криза політики ідентичності у державах Європейського Союзу та зростання радикальних правих партій з популістичними гаслами. Особливо помітно це на прикладі відчуття відчуження мігрантів і їх нащадків, від західних суспільств у які вони намагались інтегруватись.

Глобалізація та капіталізм вплинули на розвиток відчуження людини від власної сутності. Людина, приймаючи на себе велику кількість різноманітних соціальних ролей, почала втрачати сенс існування і розуміння того, хто вона. Колись тривалі робочі відносини замінилися в ситуації постіндустріального суспільства на короткотермінові контракти в умовах гіг-економіки, що призвело до уречевлення суспільних відносин і самої людини.

Кардинальний вплив на зростання рівня відчуження сучасної людини мають соціальні мережі. Заміна невербальної комунікації смайликами та емодзі негативно вплинула на розвиток нормальних соціальних відносин та зв'язків. Людина стала ізольованою від суспільства, соціальні навички поступово втрачаються, падає рівень емпатії, підвищується рівень тривожності та депресії. Крім відчуження людини від суспільства, наростає відчуження людини від реальності. Соціальні мережі створюють ілюзорну, викривлену картину світу для стимулювання людини до певних дій – купівля товару чи голосування на виборах за певного кандидата. Переймання на себе функції вибору, змушує людину відчужуватись від власних бажань.

Сучасне постіндустріальне суспільство побудовано таким чином, що процес відчуження виступає соціальним запобіжником прогресії можливих конфліктів. Дослідження відчуження дозволить знайти шляхи для подолання його негативних наслідків. До того ж наявна транзитивність соціальних взаємовідносин сприяє постійній трансформації процесу відчуження у різних сферах людської діяльності, що створює перспективи для нових досліджень, особливо в області впливу соціальних мереж на відчуження людини.

Список використаних джерел

1. Алефтіна Амма. Сутнісні характеристики віртуальної реальності як простору відчуження людини. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки. 2024, вип. № 2 (96). 89-

98 с. URL: <http://philosophy.visnyk.zu.edu.ua/article/view/316829/307327> (дата звернення: 12.07.2025).

2. Андерс Гансен. Інстамозок. Як екранна залежність призводить до стресів і депресії. Київ: Наш Формат, 2022. 200 с.

3. Бауман Зигмунт. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / Пер. з англ. І.Андрущенко; за наук. ред. М.Винницького. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 109 с.

4. Бауман Зигмунт. Плинні часи. Життя в добу непевності / Пер. з англ. Антона Марчинського. Київ: «Критика», 2013. 176 с.

5. Бодріяр Жан. Симулякри і симуляція. Київ: Основа, 2004. 231 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Jean_Baudrillard/Symuliakry_i_symuliatsiia.pdf (дата звернення: 12.07.2025).

6. Бугайова Наталія. Цифрові технології як інструмент маніпуляції свідомістю людини. Збірник тез доповідей Всеукраїнського наукового круглого столу. 2023. 8-12 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737695/3/16.05.2023%20%D0%92%D1%81%D0%B5%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20%D0%BA%D1%80%D1%83%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D1%96%D0%BB%20%20%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B5%D1%81%20%D0%B2%20%D0%B6%D0%B8%D1%82%D1%82%D1%96%20%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%82%D0%B0%20%D0%B2%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8.pdf#page=9> (дата звернення: 12.07.2025).

7. Візнюк Інесса. Особистісне відчуження як фактор виникнення іпохондричних розладів у людей похилого віку. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Педагогіка та психологія. 2020. Вип. 1 (11). 258-261 с. URL: https://pp-msu.com.ua/web/uploads/journals_pdf/Scientific%20Bulletin%20of%20MSU.%20Series%20Pedagogy%20and%20Psychology_2020_Vol.%206,%20No.%201.pdf#page=191 (дата звернення: 11.07.2025).

8. Грабовська І. М., Грабовський С. І. Відчуження. Енциклопедія Сучасної України: енциклопедія [електронна версія]. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. Т. 4. URL: <https://esu.com.ua/article-34424> (дата звернення: 11.07.2025).

9. Економічно-філософські рукописи 1844 року. URL: <https://vpered.wordpress.com/2011/06/30/marx-okonomisch-philosophische-manuskripte/> (дата звернення: 02.06.2025).

10. Ковтун Н., Панчук І. Відчуження людини від професії як актуальна проблема сучасної філософії. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки. 2025. Вип. 1 (97). 94-103 с. URL: <http://philosophy.visnyk.zu.edu.ua/article/view/332457> (дата звернення 12.07.2025).

11. Кулеба Дмитро. Війна за реальність: як перемагати у світі фейків, правд і спільнот. Вид. 3-тє, оновл. Київ : Книголав, 2022. 384 с.

12. Ланьє Джарон. Десять причин видалити акаунт із соцмереж просто зараз. Харків: Віват, 2020. 176 с.

13. Пода Тетяна. Віртуальні мережеві спільноти: проблема відчуження. Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія. 2024, вип. № 2(40). 46-52 с. URL: <https://jrnل.nau.edu.ua/index.php/VisnikPK/article/view/19327> (дата звернення 13.07.2025).

14. Угрин Л., Іващенко Р. Політичне відчуження: плюралізм інтерпретацій поняття. Вісник Львівського Університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2022. № 42. 353-358 с. URL:http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/42_2022/42_2022.pdf#page=345 (дата звернення 10.07.2025).

15. Фукуяма Френсіс. Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривженості./пер. з англ. Тетяна Сахно. Київ: Наш Формат, 2022. 192 с.

16. Фромм Еріх. Втеча від свободи / Пер. з англ. М. Яковлєва. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2022. 288 с.

17. Baudrillard Jean. Le Système des Objets. Paris: Gallimard, 1968. 288 p.

18. Byung-Chul Han. The Burnout Society. Stanford: Stanford University Press, 2015. 72 p.

19. Drozd B. Yu. Transformation of forms of human alienation in the conditions of the russian-ukrainian war. Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Philosophical Sciences. Vol. 1(93). 62-71 p.

20. Frankl Viktor. The Doctor and the Soul: From Psychotherapy to Logotherapy. London: Souvenir Press, 2012. 272 p.

21. Fraser Nancy. Cannibal capitalism: how our system is devouring democracy, care, and the planet—and what we can do about it. London: Verso, 2022. 208 p.

22. Harvey David. The Enigma of Capital: and the Crises of Capitalism. Oxford: Oxford University Press, 2010. 296 p. URL: https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/ECON616/David%20Harvey%20-%20The%20Enigma%20of%20Capital_%20And%20the%20Crises%20of%20Capitalism-Oxford%20University%20Press%2C%20USA%20%282010%29.pdf (last accessed: 13.07.2025)

23. Morton Timothy. Ecology without Nature. Rethinking environmental aesthetics. Cambridge: Harvard University Press, 2007. 262 p.

URL: [https://kyl.neocities.org/books/\[NAT%20MOR\]%20ecology%20without%20nature.pdf](https://kyl.neocities.org/books/[NAT%20MOR]%20ecology%20without%20nature.pdf) (last accessed: 12.07.2025)

24. Sennett Richard. The Corrosion of Character: The Personal Consequences of Work in the New Capitalism. London/New York: W.W. Norton & Company, 1998. 176 p.

25. Zuboff Shoshana. The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power. New York: PublicAffairs, 2019. 704 p. URL: <https://archive.org/details/zuboff-shoshana.-the-age-of-surveillance-capitalism.-2019/page/n467/mode/2up?view=theater> (last accessed: 12.07.2025).